

Ocena stroškov nezgod in bolezni pri delu

Povzetek

Avtorji:

Pripravljeno na podlagi prispevkov, ki so jih zagotovili Marjolein de Weerd (TNO), Rory Tierney (Matrix), Birgit van Duuren-Stuurman (TNO), Evelina Bertranou (Matrix)

Projektno vodenje: Xabier Irastorza, Dietmar Elsler (EU-OSHA)

Europe Direct je služba za pomoč pri iskanju odgovorov
na vprašanja v zvezi z Evropsko unijo.

Brezplačna telefonska številka (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Nekateri operaterji mobilnih omrežij ne omogočajo klica na številke 00 800 ali pa lahko klic zaračunajo.

Veliko dodatnih informacij o Evropski uniji je na voljo na internetu (<http://europa.eu>).

Kataloški podatki so navedeni na naslovnici te publikacije.

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2013

Prevod opravil Prevajalski center (CdT, Luksemburg), na podlagi izvirnega angleškega besedila.

© Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, 2013

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Povzetek

Stroški poškodb in bolezni, povezanih z delom, so lahko precejšnji. V EU-27 se je leta 2007 zgodilo 5 580 nezgod na delovnem mestu s smrtnim izidom, 2,9 % delavcev pa je imelo pri delu nezgodo, ki se je končala z več kot tridnevno odsotnostjo z dela. Poleg tega je imelo 23 milijonov ljudi zdravstvene težave, ki jih je povzročilo ali poslabšalo delo v 12-mesečnem obdobju ⁽¹⁾.

Določitev natančne skupne ocene stroškov za vse deležnike na nacionalni ali mednarodni ravni v zvezi s poškodbami in boleznimi, povezanimi z delom, zaradi neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu, je zapletena naloga. Ključno je, da oblikovalci politike razumejo obseg in razsežnost neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu, da lahko izvajajo učinkovite ukrepe na tem področju politike.

Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA) je TNO in Matrix naročila, naj pregledata študije o oceni stroškov varnosti in zdravja pri delu, kritično primerjata metodologije in pripravita priporočila za prihodnje raziskave v zvezi z oceno stroškov neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu na makro ravni. Poudarek je bil na objavljenih znanstvenih člankih, ki opisujejo denarno vrednost, pripisano izgubi produktivnosti in povečanju števila zdravstvenih težav, ki so posledica neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu.

Pri pregledu literature so bile v znanstvenih podatkovnih zbirkah (PubMed, Scopus, OSH-ROM in PsycINFO) opredeljene študije, v katerih se poroča o oceni teh stroškov. Skupaj je bilo opredeljenih in pregledanih 475 študij, od katerih jih je bilo 29 uvrščenih v ožji izbor (vključno s šestimi dodatnimi študijami, ki so na voljo v angleščini ali nizozemščini in so jih izpostavili Mednarodna organizacija dela, agencija EU-OSHA ter nacionalne institucije za zdravje in varnost pri delu).

Končni izbor študij v ožjem izboru je nato potekal na podlagi naknadnih meril:

- da pokriva širše področje gospodarskih dejavnosti ali ključno gospodarsko dejavnost za varnost in zdravje pri delu (npr. gradbeništvo);
- da se ne osredotoča na posebno vrsto poškodb ali bolezni;
- da je povezana z eno od držav članic Evropske unije (EU).

Izbranih je bilo štirinajst študij, ki so ustrezale vsaj dvema zgornjima meriloma, devet od teh pa je bilo v sodelovanju z agencijo EU-OSHA izbranih za podroben pregled.

Za vsako od devetih študij sta bili opravljeni ocena in primerjava glede na ključna koraka, ki sta potrebna za izvedbo kvantitativne ocene stroškov poškodb pri delu in poklicnih bolezni: (1) opredelitev števila primerov in (2) ocena vrednosti za opredeljene primere.

Kar zadeva **število primerov**, ugotovitve primerjalne analize kažejo, da večina študij temelji na obstoječi literaturi, raziskavah in statističnih podatkih – po navadi na raziskavah o delovni sili, statistiki o odškodninah in nacionalnih registrih –, saj je bil namen člankov zagotoviti ocene stroškov. V nekaterih študijah so bili podatki raziskav neposredno uporabljeni za opredelitev števila primerov; pri drugih pa je bila uporabljena metoda „populacijskega tveganja“, pri kateri se ocenita verjetnost izpostavljenosti določenemu dejavniku tveganja pri delu in verjetnost sorazmernega tveganja za nastanek bolezni ter uporabita pri skupnem številu primerov za oceno števila primerov, povezanih z delom.

Na širši ravni se je v študijah uporabljala bodisi metoda pojavitve bodisi metoda razširjenosti; pri prvi se oceni število novih primerov v danem letu (in nato izračunajo vsi prihodnji stroški v zvezi s temi primeri), pri drugi pa skupno število primerov v danem letu. Obe sta metodološko potrjeni; izbira je odvisna predvsem od razpoložljivosti podatkov. Vendar metoda pojavitve zagotavlja boljšo oceno trenutnih razmer, ki jih je mogoče uporabiti pri oceni sprememb skozi čas.

Na splošno obstaja precejšnja možnost za podcenjevanje števila primerov in nezadostno poročanje o njih, zlasti za bolezen z dolgim obdobjem latence (za katero je težko ugotoviti vzrok) ali za manjše zaplete ali primere, ki ne povzročijo daljše odsotnosti z dela (ali pa se o njih sploh ne poroča). Za zmanjšanje možnosti, da bi do tega prišlo, je bilo v več člankov vključeno mnenje strokovnjakov, takšen pristop pa se bo spodbujal tudi pri prihodnjih izračunih stroškov. Priporočila se nadaljnje raziskovanje za

⁽¹⁾ Eurostat (2010), Health and safety at work in Europe (1999–2007): A statistical portrait. Na voljo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY/OFFPUB/KS-31-09-290/EN/KS-31-09-290-EN.PDF> (obiskano 21. junija 2013).

zmanjšanje obsega podcenjevanja in pripravo statističnih podatkov o tem.

V zvezi z **oceno stroškov** so se v študijah uporabljali najrazličnejši pristopi in metode. Stroški so bili uvrščeni v pet glavnih kategorij:

- stroški produktivnosti: stroški, povezani s slabšimi rezultati ali upadom proizvodnje;
- stroški zdravstvenega varstva: stroški zdravstvenih storitev, vključno z neposrednimi (npr. farmacevtski izdelki) in posrednimi (npr. čas, ki ga porabi negovalec);
- poslabšanje kakovosti življenja: denarno vrednotenje poslabšanja kakovosti življenja, kot so na primer telesne bolečine in trpljenje;
- upravni stroški: stroški upravljanja, na primer postopek prijave za plačilo prispevkov za socialno varstvo ali poročanje o nezgodi na delovnem mestu;
- stroški zavarovanja: stroški v zvezi z zavarovanjem, kot so na primer plačila odškodnin in zavarovalne premije.

Teh pet glavnih kategorij stroškov je nadalje ocenjenih glede na vidik ali vidike, ki so bili izbrani, tj. glede na stroške deležnikov, kot so:

- delavci in družina: prizadeti posameznik in ožji družinski člani ali prijatelji, ki čutijo posledice poškodbe ali bolezni;
- delodajalci: podjetje ali organizacija, za katero dela prizadeti posameznik;
- vlada: zadevni javni organ v zvezi z na primer plačilom prispevkov za socialno varstvo;
- družba: vsi deležniki – vpliv na družbo je skupni učinek poškodbe ali bolezni, brez prenosa sredstev med deležniki (ki se izničijo).

Metodologije v člankih, opredeljene za vsako vrsto in vidik stroškov, so predstavljene v glavnem poročilu. Zato naša priporočila vključujejo najbolj prevladujoče in najnatančnejše metodologije za vsako vrsto stroškov. Na splošno so ključna metodološka priporočila:

- vključiti vse kategorije in vidike stroškov v temeljito in natančno študijo, da bi se tako izognili podvajanju, na primer izključitev prenosa sredstev med deležniki, kot so izplačila socialne pomoči, pri izračunu stroškov za družbo;
- zanemariti in upoštevati rast prihodnjih stroškov in
- čim bolj upoštevati nezadostno poročanje.

Zlasti pri **stroških produktivnosti** se pristop človeškega kapitala najpogosteje uporablja za delavce in družine in je tudi priporočljiv. Ta metoda vključuje vrednotenje izgubljenega časa zaradi poškodbe ali bolezni glede na višino plače, predlaga pa se tudi vključitev netržne proizvodnje (tj. produktivnosti, za katero ne obstaja finančno nadomestilo, kot je opravljanje gospodinjskih del). Za delodajalce je metoda prehodnih stroškov morda boljši pristop, saj se predvideva, da se za delavce po danem „prehodnem obdobju“ najdejo zamenjave, pri čemer se izguba produktivnosti meri samo v tem času, poleg stroškov reorganizacije in preusposabljanja. Vendar lahko pride tudi do določene trajne izgube produktivnosti, ki je ta metoda ne zajema. Pri vladi je treba vključiti izplačila socialne pomoči poškodovanim ali bolnim delavcem, pa tudi izgube davčnih prihodkov, vendar je treba upoštevati, da je prvo navedeno na ravni družbe zgolj prenos denarnih sredstev med deležniki in zanjo ne pomeni stroška. Bruto plača ter stroški reorganizacije in zaposlovanja za delodajalca pomenijo skupne stroške produktivnosti v družbi, čeprav se lahko uporabi metoda prehodnih stroškov, če se domneva, da bo mogoče za poškodovanega ali bolnega delavca zaradi strukturne brezposelnosti najti popolno zamenjavo.

Stroške zdravstvenega varstva je mogoče meriti bolj neposredno, vendar lahko zaradi različnih sistemov zdravstvenega varstva prihaja do precejšnjih razlik med državami. Te razlike vključujejo porazdelitev stroškov med različne vidike deležnikov. Zato bo morda nujno potrebna ocena teh stroškov na lokalni ali nacionalni ravni.

Stroške kakovosti življenja je mogoče vrednotiti na podlagi pristopa pripravljenosti za plačilo (tj. anketirancem se postavi vprašanje, koliko so pripravljeni plačati, da bi se izognili nekaterim posledicam za zdravje). Če je to vključeno v oceno, bi moralo biti posebej navedeno, da je ta pristop približna ocena vrednosti kvalitativnega koncepta, tj. poslabšanja kakovosti življenja. Ta pa se razlikuje od ocene produktivnosti ali stroškov zdravstvenega varstva.

Upravni stroški in stroški zavarovanja se štejejo za precej nižje stroškovne postavke, vendar jih je treba vključiti v podrobno oceno ter vrednotiti z metodo oportunitetnih stroškov (porabljen čas, pomnožen z višino plače upravnega uslužbenca) in na podlagi podatkov s področja zavarovalništva.

Glede na visoko stopnjo negotovosti v zvezi z vsemi temi ocenami stroškov je na splošno zelo priporočljivo uporabiti analizo občutljivosti ključnih spremenljivk, poleg tega pa se ni priporočljivo preveč zanašati na eno vrsto „glavnih“ podatkov. Poleg tega je priporočljivo tudi podrobneje proučiti metodološko teorijo, vključno z delom glede pristopa človeškega kapitala, metodo prehodnih stroškov in metodo populacijskega tveganja, če je glavni namen te študije osredotočiti se na uporabo teh metodologij.

Vprašanje, ki ne spada v to poročilo, vendar je pomembno pri obveščanju o odločitvah politike in njihovem ocenjevanju, je vprašanje stroškov za zagotavljanje skladnosti z uredbo o varnosti in zdravju pri delu ter zagotavljanje zdravega in varnega delovnega mesta. Prav tako je treba opomniti, da to breme glede skladnosti nosijo v glavnem delodajalci, ki pa morda po drugi strani nosijo majhen delež stroškov poškodb pri delu ali poklicnih bolezni (npr. neskladno) v primerjavi s posameznikom ali celo državo – stroške zdravstvenega varstva redko nosijo delodajalci, izguba produktivnosti pri delodajalcu pa traja le, dokler ta ne najde nadomestnega delavca. To nesorazmernost bi morali upoštevati oblikovalci politik, poleg tega pa pomeni tudi večjo potrebo po proučitvi stroškov na deležnika. Naše ugotovitve pomagajo pri nadaljnji proučitvi in sintezi obstoječih dokazov na tem področju.

Za oceno na ravni EU je najpomembnejše vprašanje mednarodne prenosljivosti. Večinoma zaradi različnih sistemov socialnega in zdravstvenega varstva, ki delujejo v posameznih državah. Ne razlikujejo pa se samo stroški zdravstvenega varstva, temveč tudi deležniki, ki jih plačujejo, vendar lahko sistema socialnega in zdravstvenega varstva spodbudita posameznike k določenemu ravnanju, kot je na primer nizkoproduktivno delo ali prijava nezmožnosti za delo. Razlike v plačah imajo velik učinek na stroške produktivnosti v posameznih državah, zato je priporočljivo uporabiti ponderiranje na podlagi bruto domačega proizvoda (BDP) na prebivalca.

Nazadnje in ob upoštevanju teh vprašanj je priporočljivo podrobneje proučiti obstoječo literaturo za vsako posamezno državo članico ter pregledati nacionalne sisteme varnosti in zdravja pri delu, da se zagotovijo informacije za prihodnje raziskave. Najboljši pristop za izračun stroškov neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu po vsej EU bi bil združitev nacionalnih študij in pri tem poudariti pomembne strukturne razlike. Najpomembnejši dejavnik za mednarodno primerljivost pa je standardizacija metodologij izračuna stroškov na ravni države. Modeli, ki sta jih pripravila Izvršilni organ za zdravje in varnost (HSE) iz Združenega kraljestva in organizacija Safe Work Australia, se lahko uporabijo kot primeri dobre prakse, pri čemer je mogoče na podlagi te analize izvesti dodatne teoretične raziskave in nacionalne študije izvedljivosti. **Tri osnovne kategorije stroškov, ki bi morale biti vključene v katero koli analizo stroškov neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu, so stroški zdravstvenega varstva (neposredni), stroški produktivnosti (posredni) in poslabšanje kakovosti življenja (neopredmeteni).** Upravne stroške in stroške zavarovanja je treba dodati, kjer je to mogoče.

Kako obsežna je težava v zvezi z neustrezno ali neobstoječo varnostjo in zdravjem pri delu, je opisano v dveh člankih, ki se štejeta za metodološko najprimernejša ter sta ju pripravila izvršilni organ HSE in organizacija Safe Work Australia, saj se v njiju poroča, da so stroški za gospodarstvo Združenega kraljestva v letih 2010 in 2011 dosegli 13,4 milijarde GBP (kar po izračunu znaša približno 1 % BDP ⁽²⁾), če ne upoštevamo poklicnega raka, stroški za gospodarstvo Avstralije v letih 2008 in 2009 pa so dosegli 60,6 milijarde AUD (4,8 % BDP). Na Nizozemskem so bili stroški neustrezne ali neobstoječe varnosti

⁽²⁾ Izvršilni organ HSE je ocenil, da so stroški za družbo v zvezi s smrtnimi primeri in poškodbami na delovnem mestu ter poklicnimi boleznimi v letih 2010 in 2011 po cenah iz leta 2010 znašali 13 424 milijonov GBP. Nominalni BDP je povzet po članku zakladnice Združenega kraljestva z naslovom „GDP deflators at market prices, and money GDP: September 2013“ (Deflatorji BDP po tržnih cenah in realni BDP: september 2013), na voljo na <https://www.gov.uk/government/publications/gdp-deflators-at-market-prices-and-money-gdp-march-2013> (obiskano 14. oktobra 2013). Stroški za gospodarstvo so ocenjeni na 0,89 % na podlagi BDP za finančni leti 2010 in 2011 ter na 0,90 % na podlagi BDP za koledarsko leto 2010 (1 502 176 milijonov GBP oziroma 1 485 615 milijonov GBP). To sovpada z 1,2 % na podlagi stroškov za družbo v višini 16,5 milijarde GBP za leti 2006 in 2007 ter z 0,97 % na podlagi stroškov za družbo v višini 14 milijard GBP za leti 2009 in 2010, kot je poročal izvršilni organ HSE („The costs to Britain of workplace injuries and work-related ill health in 2006/07“ (Stroški Velike Britanije v zvezi s poškodbami in boleznimi, povezanimi z delom, v letih 2006 in 2007) ter posodobitev tega dokumenta s podatki za leti 2009 in 2010), na voljo na <http://www.hse.gov.uk/economics/costing.htm> (obiskano 14. oktobra 2013).

Povzetek – Ocena stroškov nezgod in bolezni pri delu

in zdravja pri delu ocenjeni v drugi študiji (Koningsveld) in so leta 2001 znašali 12,7 milijarde EUR oziroma 3 % BDP. Razlike v teh ocenah stroškov nas tako opozarjajo, naj bomo previdnejši in naj se ne zanašamo preveč zgolj na glavne podatke, vendar pa nam dajejo tudi dober vpogled v to, koliko znašajo stroški neustrezne ali neobstoječe varnosti in zdravja pri delu.

Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA) prispeva k temu, da bi Evropa postala varnejše, bolj zdravo in produktivnejše delovno okolje. Proučuje, pripravlja in širi zanesljive, uravnotežene in nepristranske informacije o varnosti in zdravju pri delu ter organizira vseevropske kampanje ozaveščanja. Agencijo je leta 1996 ustanovila Evropska unija, ima sedež v Bilbau v Španiji, združuje pa predstavnike Evropske komisije, vlad držav članic, združenj delodajalcev in delavcev ter vodilne strokovnjake iz vseh 27 držav članic EU in zunaj njenih meja.

European Agency for Safety and Health at Work

Santiago de Compostela 12, 5th floor
48003 Bilbao, Spain

E-mail: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

